

Ir. J.J. de Vlieger

ENKELE VOORLOPIGE RESULTATEN VAN HET MARKTSTRUCTUUR-
ONDERZOEK IN DE KALVERHOUDERIJ

Inlichting No. 169

December 1979

SIGN: 1-8-169
EX. NO: A
MLV: 8006146

Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Structuuronderzoek

ENKELE VOORLOPIGE RESULTATEN VAN HET MARKTSTRUCTUURONDERZOEK IN DE KALVERHOUDERIJ

Inleiding

Het Landbouw-Economisch Instituut voert momenteel een onderzoek uit naar de marktstructuur in de vlees- en startkalversector 1). Het doel van dit onderzoek is het verkrijgen van inzicht in de contractproductie en de toekomstmogelijkheden in deze sectoren, alsmede in de ontwikkelingen in de afzetstructuur sinds het LEI-onderzoek van 1968. In het kader van dit onderzoek worden behalve kalverhouders ook kalvermelkleveranciers, kalverhandelaren en kalverslachterijen geënquêteerd.

In deze inlichting, waarin de nadruk ligt op de vleeskalversector, wordt de agrarische bedrijfsstructuur, het afzetpatroon en de contractuele afzet af-boerderij in 1978 vergeleken met de situatie in 1968. Ook wordt ingegaan op een aantal aspecten van de contractproductie in 1978. Hierbij komen onder meer aan de orde:

- de contractvormen;
- de contractpartners;
- de contractfinanciering;
- de toepassing van de Algemene Voorwaarden Contracten Vleeskalveren 1978.

De in deze inlichting vermelde cijfers over 1978 zijn ontleend aan een nog lopend onderzoek en hebben een voorlopig karakter. Verder zij erop gewezen, dat de gegevens zijn gebaseerd op een steekproef (bij kalverhouders); ze zijn dan ook behept met een zekere mate van statistische onnauwkeurigheid.

---

1) Vleeskalveren worden afgezet als ze slachtrijp zijn; startkalveren op een leeftijd van ca. 6 weken.

Bedrijfsstructuur

Tabel 1. De bedrijfsgrootteverdeling in 1968 en 1978

	Aantal kalver- houderijen		Aantal afgezette vleeskalveren		Gem. afzet per bedrijf	
	1968	1978 1)	1968	1978	1968	1978
Totaal	6680	2755	730000	1015000	109	369
w.v. naar jaar- afzet kalveren	%	%	%	%		
- tot 50	48	4	6	0	12	36
- 50 - 200	33	28	34	9	114	121
- 200 - 400	13	32	32	22	273	247
- 400 - 600	4	15	18	19	462	478
- 600 - 1000	} 2	14	} 10	27	} 697	729
- 1000 en meer		7		23		1169

1) Exclusief de 290 bedrijven met minder dan 30 kalverboxen

Toelichting

1. Het aantal kalverhouderijen is sinds 1968 meer dan gehalveerd, terwijl het aantal afgezette vleeskalveren met bijna 40% toenam. Hierdoor is de gemiddelde afzet per bedrijf meer dan verdrievoudigd.
2. In 1968 bedroeg het aandeel in de produktie van de (19%) grootste bedrijven 60%. In 1978 was het aandeel van de (21%) grootste bedrijven nog maar 50%. Dit betekent dat de verdeling van de produktie over de verschillende bedrijfsgrootteklasse na 1968 minder ongelijk is geworden.
3. De kalverbedrijven produceren naast vleeskalveren ook startkalveren. Van de ruim 600 kalverhouders die in 1978 startkalveren hadden, produceerde meer dan de helft ook vleeskalveren. De startkalverhouders zetten in 1978 met elkaar ruim 178.000 startkalveren af. Dit is gemiddeld 295 kalveren per bedrijf, hetgeen dus minder is dan de gemiddelde vleeskalverafzet. In 1978 waren er relatief weinig bedrijven die 400 of meer startkalveren verkochten.

Tabel 2. De regionale spreiding van de kalverhouderijen in 1968 en 1978

	Aantal kalverhouderijen		Aantal afgezette vleeskalveren		Gem. afzet per bedrijf	
	1968	1978	1968	1978	1968	1978
Totaal	6680	2755	730000	1015000	109	369
w.v. in	%	%	%	%		
- Gelderland	45	48	52	48	126	364
- Noord-Brabant	18	20	18	24	106	444
- Ov. Nederland	37	32	30	28	90	328

Toelichting

1. Gelderland was in beide jaren het belangrijkste produktiegebied. Omdat de toename van de gemiddelde bedrijfsomvang in dit gebied minder snel is gegaan dan in de andere gebieden is, ondanks de relatieve stijging van het aantal bedrijven, het produktieaandeel van Gelderland afgenomen.
2. In Noord-Brabant is ten gevolg van de relatieve toename van het aantal bedrijven en door de enorme groei van de gemiddelde bedrijfsomvang, het produktieaandeel toegenomen.
3. In overig Nederland is zowel het aantal bedrijven als het aantal afgezette dieren relatief afgenomen. De concentratie van de vleeskalverproduktie in Gelderland en Noord-Brabant is dan ook toegenomen.
4. Ook ten aanzien van startkalveren zijn Gelderland en Noord-Brabant de belangrijkste produktiegebieden. In deze provincies is bijna 60% van de bedrijven en van de produktie geconcentreerd. Vergeleken met de regionale verdeling van de vleeskalverbedrijven (zie tabel 2) zijn relatief veel startkalverbedrijven gevestigd in Noord-Brabant en in "overig Nederland".

Tabel 3. Veranderingen in de hokcapaciteit in de periode mei 1975 tot mei 1978

	Aantal kalver- houderijen	Aantal afgezette kalveren 1)	Gem. afzet per bedrijf
Totaal	3024	1193000	395
waarvan:	%	%	
- verkleind	8	7	344
- vergroot	20	33	625
- onveranderd	64	54	335
- gesticht	8	6	311

1) Zowel vlees- als startkalveren

Toelichting

1. Op bijna twee derdedeel van de bedrijven is de hokcapaciteit sinds 1975 niet gewijzigd. Hiertoe zijn ook gerekend die bedrijven, waar de vermindering van de hokcapaciteit uitsluitend het gevolg was van de aanpassing van de boxbreedte aan de huidige zwaardere eindgewichten.
2. Op ca. 10% van de na 1975 gestichte bedrijven is men eerst in 1978 kalveren gaan houden. Deze bedrijven konden in dat jaar hun capaciteit nog niet maximaal benutten. Rekening houdend met het negatieve effect hiervan op de gemiddelde afzet per bedrijf, kan gesteld worden dat de nieuwe bedrijven gemiddeld niet groter zijn dan de reeds bestaande bedrijven.
3. De sinds 1975 vergrote bedrijven zetten gemiddeld zeer veel kalveren af. Dit wijst erop, dat de toename van de gemiddelde bedrijfsgrootte behalve door het verdwijnen van kleinere bedrijven, een gevolg is van de uitbreiding op bestaande bedrijven en niet zozeer van het stichten van nieuwe bedrijven.

Afzetpatroon

Tabel 4. De afzet van vleeskalveren af-boerderij in 1968 en 1978

	Aantal kalver- houderijen		Aantal afgezette vleeskalveren		Gem. afzet per bedrijf	
	1968	1978	1968	1978	1968	1978
Totaal	6680	2755	730000	1015000	109	369
w.v. met afzet aan:	%	%	%	%		
- slachterijen	30	14	25	11	93	296
- kalvermelkpro- ducenten	17	54	35	67	219	457
- kalvermelkhan- delaren	6	5	5	5	88	325
- veehandelaren	27	21	25	14	103	244
- veemarkten	25	6	7	1	28	75
- overigen	9	6	3	2	37	163

Toelichting

- Opvallend is de verdubbeling van het marktaandeel (van 35% naar 67%) van de kalvermelkproducenten, ten koste van vooral het aandeel van de slachterijen en de veehandelaren. Vooral de grotere bedrijven verkopen aan kalvermelkproducenten. Dit verklaart de gemiddeld grote afzet aan deze categorie. De kleinere bedrijven verkopen hun kalveren vooral aan veehandelaren, op veemarkten en aan "overigen". De lage gemiddelde afzet aan deze categorieën is hiervan een gevolg.
- In 1978 liep ca. 4% van de totale afzet via een commissionair. In 1968 liep nog 18% van de afzet via een commissionair. In de periode 1968-1978 daalde het aandeel van de kalverhandelaren (incl. commissiehandel) in de slachtkalverafzet af-boerderij van 45% tot 18%. Deze daling is een gevolg van de sterk toegenomen betekenis van de met kalvermelkproducenten afgesloten vastgeld- en voergeldcontracten. Hierdoor is de veehandel in veel sterkere mate dan vroeger in- en verkoper van kalveren voor kalvermelkproducenten geworden. De vermindering van de betekenis van de veehandelaren bij de afzet af-boerderij houdt dus niet in dat de veehandel in mindere mate dan voorheen betrokken is bij de handel in slachtkalveren.
- Van de starkalveren gaat 79% naar veehandelaren, 12% naar kalvermelkleveranciers en 9% naar slachterijen en veemarkten.

Tabel 5. De aard van de relatie tussen de kalverhouder en zijn marktpartners in 1968 en 1978

	Aantal kalver- houderijen		Aantal afgezette vleeskalveren		Gem. afzet per bedrijf	
	1968	1978	1968	1978	1968	1978
Totaal	6680	2755	730000	1015000	109	369
w.v. naar aard van de relatie	%	%	%	%		
- voer- en vast- geldcontracten 1)	31	76	57	85	199	412
- ov. contract- tuele ver- plichtingen	8	1	9	1	131	497
- vrij	63	24	34	14	58	222

1) Voor de definities van deze contractvormen zie tabel 6.

Toelichting

1. Sinds 1968 is de betekenis van de voer- en vastgeldcontracten sterk toegenomen, die van overige contractuele verplichtingen en vrije verkopen gedaald. Opvallend is daarbij (zie de gemiddelde afzet), dat voer- en vastgeldcontracten nu in vrijwel gelijke mate voorkomen bij alle bedrijfsgrootten, terwijl deze in 1968 vooral voorkwamen op de grotere bedrijven.
2. Zowel in 1968 als in 1978 was de gemiddelde afzet via vrije verkopen aanzienlijk kleiner dan bij de contractueel vastgelegde afleveringen.
3. Gezien de grote betekenis van de contractuele leveringen, is het niet verwonderlijk dat in 1978 bijna 90% van de kalverhouders zaken deed met maar één afnemer van vleeskalveren.
4. De kalveren die werden afgezet op basis van voer- en vastgeldcontracten, werden in hoofdzaak (79%) afgeleverd aan kalvermelkproducenten. Dit verklaart de sterke toename sinds 1968 van de verkoop aan deze categorie (zie tabel 4). De afzet aan kalvermelkleveranciers is vrijwel altijd contractueel vastgelegd; die aan slachterijen, veehandelaren en overige afnemers relatief weinig en die op veemarkten nooit.
5. De afzet van startkalveren is voor 57% contractueel vastgelegd, vrijwel uitsluitend via voer- en vastgeldcontracten. De levering ervan aan kalvermelkproducenten en slachterijen is vrijwel steeds contractueel vastgelegd, die aan veehandelaren voor 56% en die aan overige afnemers vrijwel nooit. Het aantal bedrijven dat zaken doet met maar één afnemer is bij startkalveren kleiner dan bij vleeskalveren.

Contracten

Tabel 6. Contractvormen naar contractpartners

	To- taal	Voergeld- contract 1)	Vastgeld- contract 2)	Leveringscont. 3)	
				met financ.	zonder financ.
Aantal contract- dieren (x 1000)	1047	48	902	96	1
w.v. naar con- tractpartner	%	%	%	%	%
- kalvermelkprod.	74	50	74	83	100
- kalvermelkhand.	6	34	4	10	-
- veehandelaar	17	16	18	7	-
- slachterijen	1	-	1	-	-
- overigen	1	-	2	-	-
- combinaties van contr.partners 4)	1	-	1	-	-

- 1) Bij voergeld wordt een vergoeding per dier gegeven voor de verzorging.
- 2) Bij vastgeld ontvangt de kalverhouder een vergoeding voor de verzorging per box.
- 3) Dit contract heeft betrekking op de aan- en/of verkoop van kalveren en voer door de kalverhouder.
- 4) Het contract is afgesloten met meer dan één contractpartner. In hoofdzaak met een kalvermelkproducent en een van de andere categorieën.

Toelichting

1. Het aantal contractdieren is groter dan het aantal op contract afgezette dieren (970.800 vlees- en startkalveren). De verklaring hiervoor is, dat in leveringscontracten steeds is vermeld op hoeveel dieren het contract betrekking had, ongeacht of ook de afzet contractueel was vastgelegd. Bovendien had een aantal bedrijven meerdere contracten voor dezelfde kalveren, zodat dubbeltellingen voorkwamen.
2. Van de contractdieren was 91% vastgelegd op een voergeld- of vastgeldcontract en 9% op een leveringscontract. In dit laatste geval werden meestal ook de kalveren, het voer, de bulksilo en/of de kalverhokken door of via de contractpartner gefinancierd.
3. De kalvermelkproducenten zijn de belangrijkste contractpartners van de kalverhouders. Contracten waarbij meer dan één contractpartner is betrokken komen vrijwel niet voor. Vermeld

kan nog worden, dat kalvermelkhandelaren relatief veel voer-
geldcontracten afsluiten en dat leveringscontracten vrijwel
uitsluitend worden afgesloten door kalvermelkproducenten of
-handelaren.

4. De contractfinanciering heeft voor 78% betrekking op bulk-
silo's, voor 19% op kalvermelk en voor 3% op kalveren en kal-
vermelk. De contractfinanciering van bulksilo's gebeurde voor
95% door kalvermelkproducenten en -handelaren en voor 5% door
veehandelaren. De contracten .m.b.t. de financiering van kal-
vermelk zijn afgesloten met kalvermelkproducenten en die
m.b.t. de financiering van kalveren en kalvermelk met vee-
handelaren.

Tabel 7. Contractvormen naar wijze van afsluiten

	To- taal	Voergeld- contract	Vastgeld- contract	Leveringscontract	
				met financ.	zonder financ.
Aantal contr.dieren (x 1000)	1047	48	902	96	1
w.v. naar wijze van afsluiten	%	%	%	%	%
- mondeling	22	44	21	8	-
- schriftelijk met ACV 1)	9	-	11	2	-
- schriftelijk zon- der ACV	69	56	68	90	100

- 1) Op het contract zijn de Algemene Voorwaarden Contracten Vleeskalveren 1978 van toepassing.

Toelichting

1. Voor 22% van de contractdieren is de overeenkomst niet schriftelijk vastgelegd. Met name relatief veel voergeldcontracten zijn niet schriftelijk vastgelegd. Vooral veehandelaren, kalvermelkhandelaren en overige contractpartners sluiten mondelinge contracten af.
2. Voor 9% van de contractdieren is een overeenkomst afgesloten waarop de Algemene Contract Voorwaarden (ACV) van toepassing zijn. Dit betreft vrijwel uitsluitend vastgeldcontracten met kalvermelkproducenten.
3. Op mondelinge overeenkomsten kunnen de ACV nooit van toepassing worden verklaard. Daarnaast zijn in 1978, het eerste jaar waarin contracten onder de ACV konden worden afgesloten, niet alle contracten vernieuwd, omdat de looptijd nog niet was verstreken. Dit betekent, dat in 1978 reeds voor 20% van het potentieel mogelijke aantal contractdieren een contract onder de ACV was afgesloten. Verwacht mag worden, dat in de toekomst het percentage contractdieren, waarvoor een contract onder de ACV is afgesloten, nog aanzienlijk zal toenemen.

